

hiperérzékeny látásmód mintha a rejtettebb (és ismeretlenségük miatt rejtélyesebb) dolgokon kívül semmi mást nem tudna észrevehetővé tenni. Gyakorlatilag semmi sem teljesen hétköznapi, semmi sem átlagos, hiszen minden gyanús, szokatlan, kissé idegen. A szöveg egyetlen populáris-kulturális referenciát sem jelenít meg, a Vargyas-szorost megemlítő *Cseppkőbarlangon* kívül egyetlen novella sem helyezhető el pontosan földrajzilag Erdélyen belül (bár felismerhető allúziók). Ismeretlen falvakban és városokban, kiismerhetetlen emberekkel vagyunk körülveve, szemantikai peremvidéken.

Talán egyedül az ebben lévő konzisztencia, a hétköznapival, a megszokottal való érintkezés kitartott elkerülése miatt nem válnak a novellák misztikussá, netán mitikussá. Olvasókként kívülállók vagyunk, mint akiknek nyelviileg hozzáférésük van az érzetekhez és a gondolatfolyamatokhoz, de ahhoz már nincs, ami ezeket kiválthatja. Mindez csak sejthető, rejtélyes. Fel kell kutatni. A kötet a keresés homályát megteremti, bemutatja, de a keresés és az éntormáció szempontjából meghatározó konkrétumokat, a szociális, kulturális, politikai viszonyokat csak rejtetten teszi elérhetővé. Elhallgatja (talán).

Szabó-Biró Brigitta

MI LÖSZÖL, HA NAGY LÖSZÖL? SZÉKÖLY!

ZSIDÓ FERENC: *A FÁK MAGUKHOZ HÚZZÁK AZ ESŐT.*
GUTENBERG KIADÓ, CSÍKSZEREDA, 2024.

Zsidó Ferenc *A fák magukhoz húzzák az esőt* című, a Romániai Írószövetség által 2025-ben díjjal kitüntetett regényében a fák, az erdőhöz közeli világ nem csupán az esőt vonzzák magukhoz, hanem a húszas évei elején járó „városi ficsúr” (91.) főszereplőt, Desági Antalt is. Anti abból a székely, városi környezetből érkezik falura, amelynek ábrázolására a szerző előző regényében, a *Huszonnégy* címűben vállalkozott. Egy dolog vezérli Antit: elmenekülni a családi lakásból, a szüleitől, az adóellenőri szakmából, odaköl-

tözni megboldogult nagyapja falusi birtokára, és a városi baráti társaságának értékrendjét követve „igazi” székellyé válni. „Egy ideje olyan társaságban forgott – maga sem értette, miként alakult így, szülei még kevésbé –, ahol divat volt a cöccögtető barátocskámozás és urambátyámozás, ahol illett egy zsebben hordani a bicskát a mobillal, s ahol azt, aki legalább napi egyszer fel nem emlegette »az asszony nem ember, a medve nem játék!«-alapszabályt, nem vették emberszámba.” (14.)

Anti céljához tökéletesnek véli nagyapja, Desági Andris birtokának elfoglalását a „hegyek köldökénél” (87.), az „ántivilágban” (19.); ez a regény tulajdonképpen az ő repatriálási kísérlete.

A fülszöveg azt ígéri, hogy a főszereplő személyében egy anti-Ábellel találkozhatunk, talán amiatt, hogy nem annyira talpraesett, mint Tamási karaktere, néha inkább kétbalkezesnek mondható, folyton segítségre szorul. A kecskevásár szerencsétlenül alakul számára, nem tudja etetni a gidát (kecskeollót), a cserefa kádba behordott vackor leve kifolyik, aztán ellepik a „muslincák” (64.), megromlik a pálinkafőzéshez előkészített cefre, ügyetlenül bánik a kaszával, nem tudja, hogy azt nem fenni, hanem verni szokás, és még egy pofont is kiérdemel a kocsmában (109.). „Hogy engem hogy kioktatnak, itt is, túl is! Mínta a holdról jöttem volna, kesergett magában.” (80.) Még a szexuális aktusba is beletörik a bicskája, ugyanis a partnere, Gizus nem tud „érvényesülni” (101.). Anti nem beengedi magába a székely falusi életet, hanem meg akar felelni neki.

Azt is ígéri a fülszöveg, hogy egy antihőssel (nem inkább Antihőssel?) lesz dolgunk, ami egy kis fogalomzavarra ad okot, hiszen Desági Antal nagyon is szerethető figura minden meggondolatlan szavával, ügyetlenkedésével és sikertelen beilleszkedési kísérletével együtt. A főszereplő éppenhogy keresztülmegy azokon a hagyományos fejlődési szakaszokon, amelyeken egy tipikus hősnek keresztül kell mennie, így Zsidó regénye fejlődésregénynek tekinthető.

Ugyanakkor Desági Antal anakronisztikus figura, hiszen akárcsak a mikszáthi Pongrácz, Anti is egy letűnt korba vágyik vissza. Megtudjuk, hogy a hegyi falu, a falusi székely ember már nem olyan, amilyenre Anti emlékszik, vagy amilyennek elképzelte. Felveszi nagyapja székelyharisnyáját, fehér ingét, úgy megy be a központi boltba (23.), de az eladó kiigazítja: „fiatalúr, ilyen ruházatot már itt se viselnek hétköznap, ne kacagtassa magát” (26.).

Anti „igazi székellyé”, vagy úgy is mondhatnánk: „székölyvé” (ahogyan azt a regénybéli ö-ző nyelvből megszokhattuk) nevelését új szomszédja, Bíró János és felesége, Mária segítik. Bíró elmondja, hogyan kell kivenni a

kútba esett vödört, hogyan kellene felkészülni télre, és hogyan tud magának nőt szerezni. Elad neki egy alig tejelő kecskét, hogy Anti tanulhasson a saját kárán. A csipkelődés, megleckéztetés is a beavatás része. Egy másik fontos segítő Nánás Gyuri, aki talán a közös nőügyek miatt felpártolja Antit, beveszi a favágó brigádjába, napi keresetet ad a kezébe.

Gizus karaktere, aki Anti számára szintén egy beavató, kissé csalódást okozott számomra. Nem azért, mintha nem volna valóságos ez a szerep, mintha álszenteskednék, hogy ilyen nő – Bíró János szavaival élve: „szalajsztott portéka” (84.) –, aki egyik férfi házától a másikig vándorol, és itt-ott portyázik, márpedig nincs. De a regényben eleve kevés a női szereplő, Gizus pedig olyan, mintha csak azért lett volna megalkotva, hogy lehessen a műben szexjelenet. Hiszen ha már Bíró Jánosék két éve „külön hálnak” (55.), akkor kellett egy Gizus, aki felfűti a szenvedélyt. Akinek a nyílásaiba bele lehet szédülni (105.). Csak hát a szöveg így éppen ráerősít arra a világgépre, amely szerint Anti és barátai úgy gondolják, „az asszony nem ember” (14.). Ez azért szomorú, mert ez a világnézet (a nő házimunkára, szexre kell, és nevelni a gyerekeket), bizony, ahogy a regény is reprezentálja, sajnos a mai napig nem halt ki a székely társadalomból, főként a falusi környezetből. (Higgyék el, tudnék mesélni a saját falumról!) Anti szerint a tökéletes nő az, „akibe néha belekapaszkodhat, aki reggel tojásrántottát süt neki szalonnával, délben olykor húsgombóclevessel is várja, nem csak köménylével, aki egész nap tesz-vesz, még a jószágot is rá lehet bízni, enni vet a marhának, megfeji a kecskét, akinek nem kell más, csak a jó szó, s már kenyérré lehet kenni, mert ilyen a székely asszony, kivált a falusi: legalábbis Anti így képzelte el”. (86.)

Persze megtudjuk, hogy Gizus tulajdonképpen nem is helybéli, és az olyan szavakkal, mint az „ejaculatio praecox” (106.) Anti szerint megszentégteleníti az egész székely világot, ez pedig már „megérne” egy pofont: „talán meg kellene legyinteni” (106.). A regény Gizi alakján keresztül nem tesz semmit annak érdekében, hogy megbontsa, problematizálja ezt a szereplői szemléletet, inkább megerősíti a patriarchális világgépet. Az öregedő és a regény végére elhunyt Bíró Mária marad számunkra az a női karakter, akiben reménykedhetünk. Hacsak nem vesszük számba a néha megjelenő Klárit, akiről azt tudjuk, hogy lázad az ellen a világ ellen, amelyet a regény ábrázol. Klári a városba költözött, függetlenítette magát a szüleitől, rövidre vágatta a haját, Edmund nevű férfihez ment feleségül, ez a név pedig elképzelhetetlen a hegyi világban. Anyja, Bíró Mária azonkívül, hogy férje szexuális közeledését vehemensen elutasítja (el képes utasítani!), sok vizet

nem zavar. Az ő szerepe leginkább Bíró János felől megközelítve fontos (a többi női karakter is kizárólag férfi nézőponton keresztül kerül bemutatásra). Nagyon szép ugyanakkor, ahogyan a két öreg kapcsolatát ábrázolja a mű, és az is, ahogyan az elmúlás feltartóztathatatlan ténye megmutatkozik a két öreg lemondásaiban. Már nem harcolnak egymással, legyintéssel zárják le a konfliktusaikat. Lemondanak a házaseletről, a munkájukról, arról, hogy a fiuk, Jancsi itthon éljen meg, hogy a lányuk falun lakjon. János szívfájdalommal ugyan, de lemond a két lováról: „Mi lesz veled, ha ez a két szép ló már nem lesz?” (77.) És végül egymásról is kénytelenek lemondani. Ott a tragikum a csendes beletörődésben. „Nem vagyok én már ejsze kakas se” (176.) – mondja János.

Visszatérve Gizusra, miért is kerülne éppen Antihoz egy ilyen nő? Talán azért, mert Anti a faluban kuriózumnak, mutatványnak számít? Ahogy Gizus is egy „szerzemény” (92.) a falubeli férfiaknak? Aki kívülálló, azzal csak eszközként lehet bánni ebben a világban? Úgy tűnik, hogy a falusi székely társadalom sose tud befogadni igazán egy idegent. Vonzó a Gizus számára, hogy Anti a „tanyasi vadakkal” (91.), „vadmajmokkal” (92.) ellentétben, ha fizikai munkában nem is olyan ügyes, de olvas, művelt, ilyen téren tehát kicsivel több, mint a falubeliek? Mert lehet, hogy a falu értékrendjében keveset tud, tapasztalati tudása kevés, de a regény itt mutatja meg, hogy a többiekhez képest érzékibb, törődő és intelligens? Még ha ki is mondja a narrátor, hogy Anti városi társasága szerint az „asszony nem ember” (14.), de kiderül, hogy ez csak valami nagyotmondás, maszk a számukra. Náluk a székelykedés tulajdonképpen csak egy szájhősködés, míg a falusiaknak éppen hogy nem az, hiszen Nánás Gyuri valósággal elkergeti Gizust. Azért itt nagyon két élére állítja a regény a falusi és a városi székely férfit. Ahogy Anti beilleszkedni próbál, benne is megfogalmazódik a kérdés: „Megfordult a fejében, hogy ki kellene tennie a szűrét [Gizusnak]” (129.). De miért? Mert nem volt képes kielégíteni egy nőt? Nem maradhatott volna Gizus továbbra is Antival? Megtanulhattak volna egymás testnyelvén beszélni. Miért tűnt el, mint a kámfor? Mert kutyából nem lesz szalonna? Ebben a regényben Gizus sajnos nem kap lehetőséget a karakterfejlődésre, a vele szemben felállított sztereotípiák lerombolására, viszont érthető a dramaturgiai szükség-szerűség is: ha Anti szerelembe esne, akkor nehezen térhetne vissza a városba. Márpedig a regény végén vissza kell térnie.

Tulajdonképpen a regény egészében Anti identitáskeresésének, a „falusi-vá vedlett fiatalember” (17.) (számomra gyönyörű ez a kígyómetafora) újjászületésének (vagy legalábbis az erre való törekvésének) lehetünk a szemta-

núi. Ilyen értelemben a cím Anti új életére is vonatkozhat: a fák magukhoz húzzák az esőt, vagyis lemossák a múltat, megteremtik az új élet lehetőségét. Ebben a hitben adja el főhősünk a számítógépét, telefonját (15.), hogy elvonulhasson a külvilágtól, de ezt a cselekedetét később megbánja (82.). Anti identitáskeresése a regény végén egyfajta odüsszeuszi útként záródik, hiszen a főszereplő végül úgy dönt (túl a megpróbáltatásokon, a belső fejlődésen), hogy hazatér városi környezetébe, a szüleihez, éppen akkor, amikor az „igazi” székelyé válás, a falusi értékrend szerinti változás már egészen jól megy neki. Amikor a falubeliek, ha még nem is fogadják be, de legalább megtűrik (151.).

Mi a relevanciája ennek a kötetnek?

Zsidó nagyon pontosan ábrázolja a székely világképet, amelynek ő maga is részese. Lerombolja azt a romantikus, idillikus parasztképet, amely a mai napig kapcsolódik az erdélyi magyarsághoz, azon belül is a székelyekhez (ma már szerintem leginkább a csángókhoz). Például rámutat arra, hogy bizony ezt a parasztképet ki lehet aknázni, profitot is képes termelni (ahogy termel is a valóságban), noha nem éppen Antinak vagy Nánás Gyurinak (nekik éppenséggel nem jön össze a turizmus biznisze). A székelykedésnek, góbéskodásnak bizonyos területeken ma már komoly piaci értéke van. Igaz, erkölcsi kérdéseket is felvet: áruba szabad-e bocsátani mindent, ami autentikus érték? A regény megvillantja a székelyföldi famaffia működésének problémáját is. Hogy igen, van ilyen is: kicsiben meg nagyban is. A székely kisvilággal szemben megjelenik a „nagyvilág” csalogató képe, a kivándorlás problematikája. A generációs szakadékok is megmutatkoznak. A Bíró házaspár és fia közötti Skype-beszélgetés mint kommunikációs csatorna csupán látszat.

További fontos kérdéseket és társadalomkritikákat fogalmaz meg a regény. Azért kudarcos-e Anti vállalkozása, mert az a székely világ, amelyről legendákat hallott, nem létezik már, vagy éppen azért, mert a székely világ pontosan olyan, mint azelőtt, nem sokat változott az évek alatt?

Annak ellenére, hogy erős mítosztalanítás is végbemegy a regényben, mégis sikerül bemutatnia a hagyományos értékeket, például a kézi kaszálast, a túrókészítést, a pálinkafőzés csínját-bínját, és nem utolsósorban az élőbeszédszerűséggel a székely nyelvezetet. Bár itt megjegyezném, hogy a narrátor néhol (szerencsére kevés helyen) kizökken, nyelvet vált, mintha ismeretterjesztő szöveggé avanszálna, ez pedig nem talál a szövegkörnyezet-höz: „a kollektív felszámolásának anomáliái már bagatellnek számítottak” (75.). Azt is megjegyezném, hogy az ö-ző nyelvjárás nem jellemző az egész

székelységre, az udvarhelyszéki beszélőkre viszont igen, ezzel és az olyan kiszólásokkal, mint a „Lina-kanyar” (143.), Zsidó lokalizálja a megteremtett világot. A nyelv megmutatja a szereplők világképét, hordozza kulturális identitásukat, örökségüket. A nyelv az egyik legfontosabb aspektusa ennek a székely világnak, ugyanakkor a nyelv válik a humor forrásává is. Anti számára például a beavatódás, beilleszkedés sikertelenségét is jelenti, ha nem érti meg a szófordulatokat: „Milyen a gyermek fekvése? (...) Ezt csak úgy mondják, fiam! – szolt kioktatón az előbbi kérdező, Anti pedig úgy érezte, elsüllyed a szégyentől. Azt hitte, arra gondolnak, már fel is csinálta Gizust.” (107.)

Végezetül: bár Zsidó Ferenc regényétől lehet, hogy nem leszünk „igazi székelyök”, annál nagyobb, gazdagabb élménnyel tesszük le a könyvet. A szerző ügyesen teremti meg, hogy egyszerre kívülállóként tekinthessünk az ábrázolt világra, de azonosulni is képesek legyünk vele. Nemcsak a székely identitás mítoszait idézi fel, hanem azok illúzióit is lerombolja.

Tankó Andrea

AZ ODA NEM TARTOZÁS LÉTÉLMÉNYE

HEGEDÜS VERA: *MONDASS EGY MISÉT ÉRTEM.*
KALLIGRAM KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

Hegedüs Vera *Mondass egy misét értem* című második kötete 2024-ben jelent meg a Kalligram Kiadó gondozásában. A szerző első könyve, a 2021-ben publikált *ostoba* című, Horváth Péter Irodalmi Ösztöndíjat nyert regény után nagy érdeklődéssel várta a második kötetet a kritikai és olvasói közeg.

98

Fordított sorrendben haladok Hegedüs prózavilágával. A *Mondass egy misét értem* olvasásáig ugyanis nem ismertem a szerző munkásságát, a novel-